

Kirjallinen ilmoitus meriselitystä varten sekä aluksen käytön yhteydessä tapahtuneesta onnettomuudesta ja vaaratilanteesta ilmoittaminen

(TRAFI/29104/03.04.01.00/2014)

Määräyksen tausta ja säädösperusta

Merilain (674/1994) muuttamista koskeva hallituksen esitys (23/2017) on annettu eduskunnalle 16.3.2017. Esityksessä ehdotetaan mm. selkeytettäväksi merilain 18 luvun 8 §:n säännöksiä meriselitystä varten annettavasta kirjallisesta ilmoituksesta. Lisäksi lakiin lisättäisiin säännökset aluksen käytön yhteydessä tapahtuneiden onnettomuuksien ja vaaratilanteiden ilmoittamisesta Liikenteen turvallisuusvirastolle (jäljempänä Trafi). Näihin säännöksiin liittyen merilakiin sisällytettäisiin määräyksenantovaltuuksia Trafille.

Kirjallinen ilmoitus meriselitystä varten

Meriselitystä varten annettavasta kirjallisesta ilmoituksesta säädettäisiin merilain 18 luvun 8 §:ssä, joka sisältää myös säännökset ilmoituksen tekemisestä aluksen ollessa ulkomailla sekä tapauksessa, joka koskee aluksen törmäämistä toiseen alukseen.

Merilain 18 luvun 8 §:n 4 momenttiin ehdotetun määräyksenantovaltuuden nojalla Trafi voisi antaa tarkempia määräyksiä meriselitystä varten annettavasta kirjallisesta ilmoituksesta ja sen sisällöstä. Merilain nykyisten säännösten mukaan kirjallinen ilmoitus annetaan liikenne- ja viestintäministeriön vahvistaman kaavan mukaisella lomakkeella. Jatkossa liikenne- ja viestintäministeriö ei enää vahvistaisi ilmoituksen kaavaa, vaan Trafi voisi antaa ilmoitusta koskevat tarkemmat määräykset.

Aluksen käytön yhteydessä tapahtuneesta onnettomuudesta ja vaaratilanteesta ilmoittaminen

Aluksen käytön yhteydessä tapahtuneiden onnettomuuksien ja vaaratilanteiden ilmoittamisesta ei ole aiempaa sääntelyä. Tämän vuoksi merilakiin lisättäisiin säännökset onnettomuus- ja vaaratilanteiden toimittamisesta Trafille vastaavasti kuin ilmailussa ja rautatieliikenteessä on jo säädetty.

Aluksen käytön yhteydessä tapahtuneesta onnettomuudesta ja vaaratilanteesta ilmoittamisesta säädettäisiin merilain 18 luvun 15 §:ssä, joka sisältää myös säännökset ilmoitusten salassapitovelvollisuudesta ja ilmoitusvelvollisuudesta Onnettomuustutkintakeskukselle. Vaaratilannetta koskevan tiedon käytöstä säädettäisiin 15 a §:ssä, joka sisältää säännöksen viranomaisesta koskevasta toimenpidekiellosta sekä säännöksen ilmoituksen tekijää koskevasta syrjintäkiellosta.

Merilain 18 luvun 15 §:n 4 momenttiin ehdotetun määräyksenantovaltuuden nojalla Trafi voisi antaa tarkempia määräyksiä aluksen käytön yhteydessä tapahtunutta onnettomuutta ja vaaratilannetta koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta ja sen sisällöstä. Määräyksen tavoitteena on tarkentaa merilain ilmoitusvelvollisuutta koskevia säännöksiä ja määrätä ilmoituksen sisällöstä sekä antamistavasta.

Määräyksen valmistelu

Määräysluonnos sisältää tarkempia määräyksiä ainoastaan niistä asioista, joista Trafilla on valtuudet merilain 18 luvun 8 §:n 4 momentin ja 18 luvun 15 §:n 4 momentin nojalla antaa määräyksiä.

Määräys on valmisteltu virkatyönä Trafissa. Määräyksen valmistelusta ja sisällöstä on tiedotettu merenkulun sääntelyn sidosryhmätilaisuudessa 6.11.2015. Erillistä sidosryhmätilaisuutta määräysvalmistelun aikana ei ole järjestetty.

Määräys oli lausuntokierroksella neljä viikkoa heinä-elokuussa 2017. Lausunnon antoivat Liikennevirasto, Suomen Varustamot, Suomen Merimies-Unioni SMU ry ja Onnettomuustutkintakeskus.

Lausunnonantajista Suomen Merimies-Unioni SMU ry:llä ja Onnettomuustutkintakeskuksella ei ollut määräysluonnokseen lausuttavaa.

Liikennevirasto esitti, että velvoite ilmoittaa VTS-viranomaiselle merellä tapahtuvista vaaratilanteista ja onnettomuuksista tuotaisiin esiin määräyksen perustelumuiotiossa. Määräyksen tavoitteena on tarkentaa merilain mukaista ilmoitusvelvollisuutta. Velvoite ilmoittaa vaaratilanteista VTS-viranomaisille perustuu alusliikennepalvelulakiin eikä näin ollen kuulu määräyksen piiriin.

Suomen Varustamot toi esiin huolensa onnettomuuksia ja vaaratilanteita koskevien tietojen käsittelyn luottamuksellisuudesta. Asiasta keskusteltiin valiokuntakäsittelyn yhteydessä, jossa todettiin viittauksen julkisuuslain 24 §:ään olevan tältä osin riittävä. Lisäksi tuotiin esiin valiokuntakäsittelyssäkin ollut aluksen päällikön itsekriminointisuoja. Oikeusministeriön selvityksen mukaan ilmoitusvelvollisuus ei ole itsekriminointisuojan kannalta ongelmallinen. Trafi soveltaa määräystä itsekriminointisuojan huomioon ottaen.

Arvio määräyksen vaikutuksista

Kirjallinen ilmoitus meriselitystä varten

Sääntely keventyy ja sujuvoituu, kun meriselitystä varten annettavan ilmoituksen sisältöä ei enää vahvista liikenne- ja viestintäministeriö, vaan siitä määrätään jatkossa Trafin antamalla määräyksellä. Määräyksellä ei tältä osin ole muita vaikutuksia, koska ko. ilmoituslomake on jo aiemminkin ollut käytössä ja saatavissa Trafin verkkosivuilta.

Aluksen käytön yhteydessä tapahtuneesta onnettomuudesta ja vaaratilanteesta ilmoittaminen

Aluksen käytön yhteydessä tapahtuneista onnettomuuksista ja vaaratilanteista Trafille toimitettavien ilmoitusten käsittely ja analysointi on Trafille merilain muutoksesta johtuva uusi tehtävä. Ilmoitusten käsittely pystytään ainakin alkuun hoitamaan virastossa nykyisillä henkilöresursseilla. Ilmoitusten tekeminen sähköistetään ennen merilain muutoksen voimaantuloa, mikä tarkoittaa viraston käyttämän ohjelman laajentamista ja tietojen käsittelyn automatisoimista. Ilmoitus annetaan pääsääntöisesti Trafin lomakkeella, mikä yhdenmukaistaa annettavia ilmoituksia ja helpottaa niiden käsittelyä. Jos tietokantaratkaisut tehdään kehittyneesti eikä raakatiedon manuaaliseen käsittelyyn tarvitse osoittaa resursseja, kustannusvaikutukset kohdistuvat tietokannan kehittämiseen ja ylläpitoon.

Merilain muutos saattaa aiheuttaa asiakkaille jonkin verran lisäkustannuksia liittyen raportointijärjestelmien mahdollisesti vaatimiin muutoksiin sekä tiedonsiirtoon. Toisaalta varustamoilta, joita ISM-säännöstö velvoittaa, edellytetään jo nyt raportointijärjestelmiä. Vastaavat kustannukset kohdistuvat toimijoille kaupallisessa ilmailussa ja raideliikenteessä, eikä niitä ole pidetty kohtuuttomina. Raportointijärjestelmä luo tietopohjan varustamon oman toiminnan riskien tunnistamiselle, ja voi siten tuoda huomattavia säästöjä parantuneen turvallisuuden sekä toiminnan kehittämismahdollisuuksien myötä.

Onnettomuus- ja vaaratilannetietojen ilmoittamisella voidaan katsoa olevan myönteisiä vaikutuksia merenkulun turvallisuuskulttuurin parantamiseen ja merellisen ympäristön suojelemiseen. Onnettomuus- ja vaaratilannetietojen laaja ja yhdenmukainen kerääminen, tallentaminen ja analysointi mahdollistavat kattavamman kokonaiskuvan saamisen merenkulun turvallisuuden tilasta sekä mahdollisista turvallisuusriskeistä. Riskeihin voitaisiin puuttua entistä tehokkaammin, koska laaja tietopohja helpottaa turvallisuutta parantavien toimenpiteiden määrittelyä ja kohdentamista. Parantunut turvallisuus vähentää onnettomuuksien ja vakavien vaaratilanteiden määrää ja niiden yhteiskunnalle aiheuttamia kustannuksia.

Määräyksellä ei ole vaikutuksia esteettömyyteen.

Yksityiskohtaiset perustelut

1 Soveltaminen

Kohdassa todetaan, että merilain 18 luvun 8 §:ssä tarkoitettu kirjallinen ilmoitus meriselitystä varten sekä 18 luvun 15 §:ssä tarkoitettu aluksen käytön yhteydessä tapahtunutta onnettomuutta ja vaaratilannetta koskeva ilmoitus on tehtävä tämän määräyksen mukaisesti.

2 Kirjallinen ilmoitus meriselitystä varten

Kohta sisältää viittaukset merilain 18 luvun 6 §:n 1 ja 2 momentteihin, joissa säädetään aluksen päällikön velvollisuudesta antaa meriselitys ja luetellaan tilanteet, jolloin hänen on toimitettava kirjallinen ilmoitus meriselitystä varten Trafille.

Kohdassa määrätään myös, että kirjallinen ilmoitus on tehtävä Trafifin lomakkeella ”Ilmoitus meriselitystä varten”. Ilmoitus on sama kuin nykyisin käytössä oleva ”Merionnettomuusilmoitus”, joka tehdään merilain 18 luvun 8 §:n 3 momentin mukaisella liikenne- ja viestintäministeriön vahvistaman kaavan mukaisella lomakkeella. Ilmoitus sisältää seikkaperäisen selostuksen tapahtumasta ja seikoista, joista voi olla apua selvittäessä tapahtuman syitä. Ilmoituksen liitteenä on jäljennös laivapäiväkirjaan ja konepäiväkirjaan tehdyistä tapahtumaa koskevista merkinnöistä. Jatkossa liikenne- ja viestintäministeriö ei enää vahvistaisi ilmoituksen kaavaa, vaan Trafi voisi antaa tarkempia määräyksiä ilmoituksen sisällöstä. Nykyisin käytössä olevaa lomaketta ei ole tässä yhteydessä tarkoitettu uudistaa sisällöltään, vaan ainoastaan selventää sen otsikkoa vastaamaan merilain muutetun 18 luvun 8 §:n otsikkoa.

3 Aluksen käytön yhteydessä tapahtuneesta onnettomuudesta ja vaaratilanteesta ilmoittaminen

3.1 Onnettomuus ja vaaratilanne

Kohta 3.1 sisältää kuvauksen siitä, minkälaisia tapahtumia tai tapahtumasarjoja onnettomuudella ja vaaratilanteella tarkoitetaan.

3.2 Aluksen päällikön ja laivanisännän ilmoitusvelvollisuus

Kohta 3.2 sisältää tarkemmat määräykset aluksen päällikön ja laivanisännän ilmoitusvelvollisuudesta. Ilmoitus on tehtävä Trafifin lomakkeella ”Ilmoitus aluksen käytön yhteydessä tapahtuneesta onnettomuudesta ja vaaratilanteesta”.

Kohta sisältää myös määräykset siitä, että ilmoituksen tekeminen ei vaikuta aluksen päällikön ja laivanisännän muihin ilmoitusvelvollisuuksiin, joista säädetään muualla merilaissa tai muussa lainsäädännössä. Ilmoituksen tekeminen ei myöskään poista aluksen päällikön ja laivanisännän velvollisuutta ryhtyä välittömästi tarvittaviin korjaaviin toimenpiteisiin vastaavien onnettomuuksien ja vaaratilanteiden ehkäisemiseksi. Kohdan mukaan ilmoituksen tekemisestä on mahdollisuuksien mukaan mainittava muille tapahtumassa osallisena olleille tahoille.

4 Ilmoituslomakkeet

Ilmoituslomakkeita on saatavana suomen, ruotsin- ja englanninkielisinä Liikenteen turvallisuusviraston verkkosivuilta (www.trafi.fi/merenkulku). Verkkosivuilta löytyy myös lomakkeen täyttöohje ja lisätietoja.

Ilmoituksen aluksen käytön yhteydessä tapahtuneesta onnettomuudesta ja vaaratilanteesta voi tehdä sähköisellä lomakkeella, jota suositellaan ensisijaisesti käytettäväksi.

Ne organisaatiot, joiden kanssa on erikseen sovittu, voivat toimittaa ilmoituksen myös Trafifin aineistonsiirtorajapinnan kautta.

Ilmoituksen meriselitystä varten voi tehdä vain tulostettavalla lomakkeella.

Tulostettavilla lomakkeilla tehtävät ilmoitukset toimitetaan Liikenteen turvallisuusvirastolle postitse, faksilla tai sähköpostitse.

Poikkeustapauksissa, jos ilmoitusta ei ole mahdollista tehdä sähköisesti tai lomaketta ei ole käytettävissä, ilmoituksen voi tehdä myös vapaamuotoisesti.

Ilmoituksissa on aina oltava ilmoituksen tekijän nimi- ja yhteystiedot, jotta Liikenteen turvallisuusvirasto voi lähettää ilmoituksen tekijälle tiedon vastaanottamastaan ilmoituksesta ja jotta ilmoituksen tekijään voidaan olla yhteydessä mahdollisten lisätietojen saamiseksi tapahtumasta.

5 Voimaantulo

Kohta sisältää tiedon määräyksen voimaantuloajankohdasta.

Määräyksen aikataulu

Määräyksen on tarkoitus tulla voimaan samanaikaisesti merilain muutosten kanssa.

Määräyksestä viestiminen

Määräyshankepääätös on lähetetty tiedoksi sidosryhmille sähköpostitse ja julkaistu Trafín verkkosivuilla.

Määräysluonnos ja perustelumuietio lähetettiin lausunolle sidosryhmille 4.7.2017. Lausuntoaika päättyi 4.8.2017. Lausuntopyyntö julkaistiin myös Trafín verkkosivuilla.

Valmis määräys tullaan julkaisemaan Finlexissä ja Trafín verkkosivuilla ja se lähetetään myös sähköpostitse tiedoksi sidosryhmille.
